

וישב סיפורי יוסף

ד"ר צפירה גתי

אנחנו מגיעים למחרוזת סיפורי יוסף. יש כאן מבחינה ספרותית משהו חדש ומעניין מאד, ושינוי במבנה הספרותי של ספר בראשית. לפנינו נובלה, רומן כמו נובלה מודרנית והפעם על יוסף ואחיו ואביו, סאגה משפחתית עם מתח, קנאה, מאבקים, אגו, אבל גם סוף טוב. הסיפור הזה השפיע על סופרים ואומנים, וידוע במיוחד ספרו החשוב של תומאס מאן, יוסף ואחיו.

מכל מקום, הנקודה שמניעה את הסיפור וההתפתחות הדרמטית היא מערכת של חלומות. הסיפור מסתובב סביב מעגל של חלומות. יוסף חולם חלומות, אנשים המעורבים אתו חולמים חלומות, והחלומות הם האנרגיה של הסיפור.

אז יוסף הוא מה שנקרא היום ילד בעייתי. מי הוא? הוא בנו של יעקב מאשתו האהובה רחל, שנולד לאמו אחרי שנים רבות של עקרות, ולכן הוא יקר כל כך לאביו יעקב. והוא לא רק אהוב על האבא אלא גם מפונק על ידי האבא, והפינוק עולה לו כנראה ליוסף אל הראש. יוסף חולם חלומות והחלום הראשון לקוח מחיי היום-יום והוא שהם בשדה אוספים את התבואה וקושרים אותה באלומות, והנה קמה האלומה, שזה כמו חבילה, של יוסף והאלומות, החבילות של האחים משתחוות לאלומה של יוסף. האחים מפרשים ומבינים שיוסף רואה את עצמו כמלך עליהם. והם שונאים אותו.

כאן יש משהו מעניין: יוסף לא יודע איך לדבר עם אחיו. הוא מספר להם בנאיביות חלום שיש לו משמעות אחת בעיני האחים: הרצון לשלוט עליהם. ואז הוא מספר להם חלום נוסף: שהשמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחוים לו. לא פחות. ושוב האחים מבינים זאת, שהוא רוצה לשלוט עליהם. והם שונאים אותו עד כדי כך שהם כמעט והורגים אותו ובעצם הם מעלימים אותו באופן טרגי מהאבא האהוב: הם מוכרים אותו לאנשים שהולכים למצרים, והסיכוי שהם יחזרו ויראו אותו הוא אפסי מבחינתם, ומבחינת יעקב האבא לו מספרים שחיה רעה טרפה את יוסף והוא מת. טרגדיה נוראה.

יש כאן הרבה דברים לחשוב עליהם: כמו איך לנהל חיי משפחה ואיך לא. ואני רוצה לדבר על הקומוניקציה במשפחה ובכלל בשיח, כלומר, איך בונים דיאלוג. מה קורה בין יוסף לאחים? הם מפרשים את החלום של יוסף באופן קונקרטי ומייד. יש לך אגו על חשבון המשפחה שלך ואתה רוצה להיות הבוס, הם חושבים. זהו. ויוסף זורק להם בנאיביות את החלום ומשאיר להם לפרש בלי שיוסיף מילה. הוא לא אומר להם: תראו יש לי חלומות שמעסיקים אותי, שמקשים עלי, בואו נדבר. חלום זה לא רק ביטוי לאגו. זה גם אולי תחזית לעתיד. בואו נדבר. גישה כזאת היא מקרבת, היא לא מאיימת. אבל יוסף בפתיחות הזאת ובהצגת החלום לפרשנות המוחלטת של האחים רק מעורר כעס ושנאה.

האמת, לפי התפתחות הסיפור היא שיוסף צדק, הוא ראה את מה שיקרה, ומה שקרה בעתיד לא היה גרוע בכלל לא מצד האחים ולא מצד האבא. כי מה שקרה הוא שבאמת האחים באו מאוחר יותר למצרים כשיוסף היה הסגן של פרעה ואחראי על חלוקת התבואה בזמן של בצורה קשה, ולכן האחים ססבלו גם הם מהרעב באו אליו והשתחוו בבקשת עזרה, וככה גם האבא מאוחר יותר.

זאת אומרת שבאמת החלום היה טוב וכתפקיד החלום בתקופה העתיקה במיוחד הוא חוזה, רואה את העתיד. יש כאן אי הבנה טרגית. והלקח הוא שצריך ללמוד לתקשר, לבנות דיאלוגים בין אנשים, ואז מונעים אי הבנות טרגיות וגורליות.